

L.V. DENYSIUK, N.R. DANILOVA. STUDYING OF READING AND TRANSLATION OF PROFESSIONAL AND ORIENTED TEXT ON THE ENGLISH LESSONS IN THE HEE

The summary. The article deals with on the main task of teaching a foreign language. The basic stages of professionally-oriented education are determined. Different types of translation of foreign texts at different stages of improving English are used.

Key words: professionally-oriented education, foreign language, reading, English, translation.

Одержано редакцією 12.02.2015 р.

УДК: 371. 112. 2: 318

В.А. ТРИНДЮК

ДО ПИТАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Резюме. У статті розглядаються особливості іншомовної підготовки студентів технічних вузів, зокрема аналізуються методики та прийоми формування вмінь та навиків читання професійно-орієнтованої літератури.

Ключові слова: іноземна мова за професійним спрямуванням, професійно-орієнтоване читання, іншомовна підготовка, прийоми навчання, терміни.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Новий «виток» розвитку України у європейському напрямку спричинив зміни в освітньому секторі. Практична потреба у фахівцях, які здатні засвоювати передові технології іноземною мовою поставила нові вимоги до процесу фахової підготовки в технічних вузах, оскільки сьогодні іноземна мова повинна стати інструментом майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим, технічним університетам потрібно переглянути зміст, мету, методи та форми навчання в процесі викладання курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», оновлювати методику викладання, змінювати підходи, трансформувати навчальні програми тощо.

Професіонали в певній галузі повинні постійно бути в курсі останніх наукових досягнень у світі. Тому особливе місце на заняттях іноземної мови в технічному вузі займає читання наукових та професійно-орієнтованих текстів. Вони виступають основним джерелом отримання інформації про передові технології у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням навчання професійно-орієнтованого читання присвячена велика кількість наукових праць таких науковців як Барабанова Г.В., Кличнікова З.І., Серова Т.С., Саєнко Н.С., Мусійчук С.М. Проблеми науково-технічного перекладу розглядаються в роботах Ключник О.П., Коптілова В.В., Підгорної А.Б., Пумпянського А.Л. та інших.

Метою статті є дослідження особливостей іншомовної підготовки студентів технічних вузів, зокрема формування вмінь і навичок читання професійно-орієнтованих текстів.

Виклад основного матеріалу. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів розглядається як складний, цілеспрямований процес навчання іноземних мов студентів технічних університетів загального та професійного спрямування на основі системного використання міжпредметних зв'язків, автентичних матеріалів та моделювання комунікативних ситуацій, наближених до реальних, з урахуванням пізнавальних, емоційних, вольових та інших індивідуальних якостей і вмінь користувача мови, орієнтованих не лише на практичне оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, а й на діяльність індивіда як члена суспільства, здатного виконувати професійні завдання в конкретних соціокультурних ситуаціях з метою досягнення просунутого рівня іншомовних комунікативних компетенцій, що є необхідними складовими міжкультурної комунікації [6].

Раніше в методиці викладання іноземної мови в технічних вузах більше уваги приділялось формуванню навичок читання та перекладу професійно-орієнтованих текстів. Основна мета навчання німецької мови професійного спрямування сьогодні передбачає розвиток у студентів професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції. У Рамковій програмі з німецької мови професійно орієнтована міжкультурна комунікативна компетенція – це навички та вміння, які забезпечують кваліфіковану професійну діяльність у приватній, суспільній, професійній та освітній сферах спілкування в багатонаціональному суспільстві іноземною мовою, а також невербальними (формули, графіки, жести, міміка) засобами спілкування у контексті цільової культури [4].

Ми підтримуємо думку Саєнко Н.С. [5] про те, що у студентів технічних університетів необхідно формувати спеціалізовану іншомовну комунікативну компетентність, і вважаємо, що тут обов'язково має бути присутня міжкультурна складова.

Відомо, що курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» поділяється на загальний та професійно-орієнтований компоненти. Загальний або базовий курс, який читається на першому курсі, спрямований на систематизацію, вдосконалення та активізацію знань, здобутих у школі. Професійно-орієнтований компонент починається з другого курсу і спрямований відповідно до особливостей майбутньої професії або спеціальності. Тобто курс передбачає отримання професійної інформації іноземною мовою, навчання перекладу документації, вивчення професійної лексики і термінології, навчання спілкуванню у сфері професійної діяльності тощо. Така підготовка поєднує в собі різноманітні методи та прийоми навчання і не можлива без такого виду роботи як читання професійно-орієнтованої літератури за фахом.

У зарубіжній методиці В. Грейб та Ф. Столлер виділяють шість видів читання: пошукове (reading to search for simple information), ознайомлювальне (reading to skim quickly), вивчаюче (reading to learn from texts), інтегруюче (reading to integrate information), критичне (reading to critique texts and reading to write) та читання задля загального розуміння (reading for general comprehension) [7, 68].

Вітчизняні науковці [5] пропонують розвиток чотирьох видів читання: аналітичного, вивчаючого, пошукового, ознайомлювального. Для підвищення ефективності читання вважають за потрібне формувати у студентів певні вміння, які відіграють визначальну роль: ігнорувати невідоме, якщо воно не гальмує виконання комунікативного завдання; виокремлювати необхідну смислову інформацію; представляти зміст рідною мовою; визначати основні проблеми тексту; відшукувати необхідну інформацію за ключовими словами; активно працювати із словником; використовувати виноски і коментарі до тексту; трансформувати текст; розуміти і аналізувати їх за ступенем важливості у певній послідовності; структурно оформляти текст, складати план та подавати інформацію відповідно плану; вибирати з тексту терміни, що характеризують певні процеси професійної діяльності; писати анотацію, резюме, коротко переказати прочитане.

Мусійчук С.М. [2] вважає, що у студентів технічних спеціальностей необхідно сформувати вміння та навички, необхідні в майбутній професійній діяльності: 1) виділити головну думку; 2) вибрати необхідні деталі; 3) конспективно передати зміст прочитаного рідною мовою; 4) узагальнити прочитане; 5) швидко проглянути текст і вибрати основні наукові факти; 6) знайти відповіді на поставлені запитання; 7) прочитати схему або зобразити прочитане схематично або у вигляді малюнку; 8) знайти потрібне посилання, формулювання або довідку.

В процесі підготовки до професійно-орієнтованого читання особливу увагу слід звернути на терміни. Адже терміни, це слова, які мають ті ж лінгвістичні властивості, що й інші одиниці словникового складу, але виражають поняття, властиві певній специфічній галузі науки та техніки. Терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів і є однією з головних причин виникнення труднощів при перекладі, з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладацьких відповідників та національну варіативність [1, 2]. Терміни повинні забезпечувати чітку й точну вказівку на реальні об'єкти і явища, встановлювати однозначне розуміння фахівцями інформації, що передається. В області лексики це, перш за все, використання науково-технічної термінології і так званої спеціальної лексики. Термінами можуть бути і слова, що вживаються майже виключно в межах одного стилю, і спеціальні значення загальноживаних слів [3, 253].

В процесі навчання читання професійно-орієнтованих текстів важливо ознайомити студентів з роботою зі словником. Наприклад, в німецькій мові існує безліч слів, які у різних контекстах мають інші значення. У зв'язку з цим, необхідно чітко з'ясувати яке значення підходить за змістом. Наприклад у німецькій економічній мові слово *der Steuer* перекладається як «податок», «мито», а у машинобудуванні – це слово означає «кермо».

Так, Пумпянський А.Л., на основі проведеного дослідження зробив висновок, що в науковій та технічній літературі використовуються ті ж самі мовні засоби, що й в інших видах письмової комунікації, але окремі лексичні та граматичні компоненти мають зовсім інше значення. Тому перед лінгвістами стоїть важливе завдання – виявити і описати специфіку вживання в науці та техніці даних мовних компонентів, та розробити способи адекватного й точного перекладу цих одиниць на інші мови [8, 10].

Для правильного перекладу професійно-орієнтованої літератури потрібно також виробити у студентів вміння та навички пізнавати певні граматичні моделі у тексті. Технічний переклад представляє собою вид перекладу, який допомагає встановити взаєморозуміння між людьми, що говорять різними мовами. При спрощеному підході під технічним перекладом розуміють переклад технічних текстів. В основі даного виду перекладу лежить формально-логічний стиль, який характеризується точністю, а не емоційністю та безособовістю [7, 57].

Серед граматичних моделей, які часто зустрічаються в німецькій професійно-орієнтованій літературі слід виокремити наступні: часові форми пасивного стану, поширені складнопідрядні речення, інфінітивні групи та звороти, неозначені речення та інші. Часто, при перекладі з німецької мови на українську, виникають труднощі з тим, що послідовність елементів висловлювання не збігається з рідною мовою (мова йде про порядок слів у реченні). Спірні питання з'являються при перекладі допоміжних дієслів, які можуть перекладатись як самостійним дієсловом, допоміжним чи мати модальне значення.

Робота над професійно-орієнтованим текстом передбачає виконання передтекстових та післятекстових вправ. У передтекстових вправах, на нашу думку, потрібно поєднувати нову лексику із граматичним матеріалом. Наприклад, перекласти речення рідною мовою, при цьому коментуючи граматичну структуру речення, вставляючи терміни (чи лексику), яка подана перед вправою; виписати із тексту інтернаціональні слова; знайти у тексті речення в пасивному стані та перекласти їх тощо. На передтекстовому рівні переважає письмова робота. Таким чином, студенти підготуються до читання незнайомого тексту та активізують лексику. Післятекстові вправи потребують комунікативного підходу та мають ґрунтуватись на таких завданнях, як: скласти план, переказати текст за планом, переказати текст рідною мовою, створити схему тексту (якщо є така можливість), висловити власну думку про прочитане тощо.

Для здійснення мети курсу передбачено безліч прийомів та методів роботи. Так, Рамкова програма з німецької мови пропонує при відборі тем і ситуацій використовувати тематичні мережі, які були б результатом спільного обговорення між викладачем і студентами. Обидві сторони виходять при цьому із однієї загальної теми і розвивають її, залежно від інтересів, у різні напрями. Тематичні мережі та автентичність навчальних

матеріалів виступають основними критеріями при відборі текстів. До професійно та фаховоорієнтованих прийомів в навчальному процесі належать організація роботи та часу, візуалізація, презентація, ведення розмови/дискусії та/або керування ними, аналіз професійних ситуацій, метаплан, майндмепінг тощо. Зазначені прийоми можуть знайти своє застосування насамперед в таких формах організації занять, як проектна робота та ділові ігри [4, 14].

Рамкова програма з німецької мови пропонує для застосування цих прийомів організацію таких занять, як проектна робота та ділові ігри. Вони відкривають можливості для творчої та експериментальної діяльності і навчання, якими керують самі студенти. Проектна робота та ділові ігри мають велике значення при підготовці студентів до вирішення майбутніх професійних завдань. Студенти використовують свої мовні, міжкультурні, методичні та фахові знання для реалізації проекту, що передбачає планування, пошук, систематизацію, презентацію, а іноді й виготовлення цільового продукту та його випробування. Проекти завжди є міжпредметними. Ділові ігри не обмежуються проектною роботою, пов'язаною з майбутнім фахом. Студенти намагаються вирішити проблему, яка дійсно існує на практиці, за межами ВНЗ у контакті з іншими інстанціями (приміром, з господарськими підприємствами, державними установами, пресою, комунальними відомствами тощо). Проектна робота та ділові ігри реалізуються ефективніше, якщо з самого початку студенти і викладачі разом усвідомлено використовують вищезазначені техніки та соціальні форми роботи при опрацюванні фахово й професійно орієнтованих ситуацій. Подібні техніки сприяють оволодінню студентами ключовими вміннями, які становлять одну із складових професійної комунікативної діяльності [4].

Висновки. Ми вважаємо, що підготовку до читання професійно-орієнтованої літератури потрібно починати на початковому (базовому) рівні. Важливо саме на цьому етапі знайомити студентів із особливостями роботи над текстами, а саме: переклад термінів, інтернаціональних слів, скорочень, робота із словниками, розгляд граматичних моделей тощо, для того, аби на професійно-орієнтованому рівні займатись безпосереднім формуванням вмінь та навичок спілкування в аспекті професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції.

Оскільки метою навчання іноземної мови в технічних вузах є формування професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції, ми дотримуємося думки, що всі методики та техніки є важливими, але при роботі із певною спеціалізацією педагог повинен враховувати специфіку фаху та рівень підготовленості групи, орієнтуватися на міжкультурну складову. Також, існує необхідність безперервної співпраці викладачів кафедри іноземних мов із спеціалістами з фахових дисциплін: спільне обговорення теми для вивчення іноземною мовою паралельно із фаховою дисципліною, що призводить до активного включення студентів у роботу на заняттях з обох дисциплін.

Здобуття навичок професійно-орієнтованого читання студентами технічних вузів підвищує рівень їх іншомовної підготовки, спонукає до подальшої самостійної роботи з іноземною літературою, розвиває міжкультурну комунікативну компетентність, що є необхідним для фахівця нової формації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключник О. Труднощі науково-технічного перекладу [Електронний ресурс]: стаття з наукової конференції / О. Ключник, Г. Грицик. – К., 2013. – 4 с. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1408>. – Назва з екрану.
2. Мусійчук С.М. Розвиток навичок професійно-орієнтованого читання на заняттях з іноземної мови у немовних ВНЗ [Електронний ресурс] / С.М. Мусійчук // Вісник Вінницького політехнічного інституту №4, 2014. – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/osoblyevosti-navchannja-chyetannja-inshomovnyekh-naukovotekhnichnyekh-tekstiv-10183500.html>readera.org. – Назва з екрану.
3. Підгорна А.Б. Переклад слів із різним об'ємом значення в науково-технічних текстах [Електронний ресурс] / А.Б. Підгорна // Вісник Запорізького національного університету №1. – 2010. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/fil_2010_1/251-255.pdf. – Назва з екрану.
4. Рамкова програма з німецької мови професійного спілкування для вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] – К., 2014. – Режим доступу: <http://www.goethe.de/ins/ua/kie/pro/bkd/rahmencurriculum.pdf>. – Назва з екрану.
5. Саєнко Н.С. Особливості навчання читання іншомовних науково-технічних текстів [Електронний ресурс] / Н.С. Саєнко // Інституційний репозитарій ERNAU (Electronic Repository of the National Aviation University). – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/osoblyevosti-navchannja-chyetannja-inshomovnyekh-naukovotekhnichnyekh-tekstiv-10183500.html>. – Назва з екрану.
6. Шеверун Н.В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі [Електронний ресурс]: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. / Н.В. Шеверун. – К., 2012. – Режим доступу: <http://mydisser.com.ua/catalog/view/238/246/10049.html>. – Назва з екрану.
7. Чебурашкін Н.Д. Технічний переклад у школі: підручник / Н.Д. Чебурашкін; під ред. Б.Е. Беліцкого. – [4-е вид.]. – М.: Просвещение, 1983. – 255 с.
8. Пумпянский А.Л. Чтение и перевод английской научной и технической литературы: Лексика, грамматика, фонетика, упражнения / А.Л. Пумпянский. – Мн.: ООО «Попурри», 1997. – 608 с.
9. Grabe W. Teaching and Researching Reading / W. Grabe, F. Stoller. – London: Pearson Education Longman, 2011. – 291 с.

В.А. ТРЯНДИУК. К ВОПРОСУ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

Резюме. В статье рассматриваются особенности иноязычной подготовки студентов технических вузов, в том числе анализируются методики и приемы формирования умений и навыков чтения профессионально ориентированной литературы.

Ключевые слова: иностранный язык по профессиональному направлению, профессионально ориентированное чтение, иноязычная подготовка, приемы обучения, сроки.

V.A. TRYNDIUK. SOME ISSUES OF FOREIGN LANGUAGES LEARNING IN TECHNICAL UNIVERSITIES

The summary. The article deals with the peculiarities of foreign training of technical universities students. Methods and techniques of reading skills development of professional reading are analyzed.

Key words: English for Specific Purposes, professional reading, foreign training, techniques, terminology.

Одержано редакцією 16.02.2015 р.

УДК: 378.147. [373.5.011.3 - 051: 81' 243]

О.М. МАЗУРОК

**СМИСЛОВА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Резюме. Статтю присвячено дослідженню смислової готовності до професійної діяльності в майбутніх вчителів іноземних мов. Особливу увагу приділено окремим індивідуально-психологічним особливостям, необхідним для професійної діяльності.

Ключові слова: готовність, смислова готовність, особистісні смисли.

Постановка проблеми. Особливості формування духовності особистості на сучасному етапі полягають у тому, що цей процес відбувається в умовах соціально-економічної кризи суспільства, розширення соціальної самостійності та ініціативи молоді. Це зумовлює критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формує нові уявлення про своє професійне майбутнє та майбутнє суспільства, призводить до переоцінки як загальнолюдських, так і професійних цінностей, оскільки нова ситуація в суспільстві змінює і традиційне ставлення до багатьох професій. Особливо це стосується професії вчителя, престиж якої значно знизився. Така ситуація визначає актуальність вивчення проблеми становлення і особливостей формування життєвих та професійних цінностей сучасного вчителя, який безпосередньо впливає на світогляд нових поколінь громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками інтерес до процесу професіоналізації на етапі навчання значно зростає у зв'язку зі зміною стратегій, моделей, змісту навчання, посиленням тенденцій особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, зокрема професійному. Професійне навчання стає усе більш гнучким, що відповідає сучасним потребам особистості. Стратегія сучасної вищої освіти в цілому і підготовки вчителів іноземної мови зокрема втілюється у принциповій спрямованості змісту і форм навчального процесу на пріоритет особистісно-орієнтованих технологій, міра ефективності яких істотно залежить від того, як широко представлена в них людина у її різноманітній суб'єктності і суб'єктивності, з урахуванням її психологічних особливостей, перспектив професійного розвитку тощо.

Зокрема, проблематика професійного становлення представлена цілою низкою теоретико-методологічних досліджень (Г.О. Балл, Л.М. Карамушка, В.В. Клименко, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, С.О. Мусатов, Л.Е. Орбан-Лембрик, Р.В. Павелків, Н.І. Пов'якель, В.В. Рибалка, Н.В. Чепелева, Ю.М. Швалб, Т.С. Яценко та ін.). В даний час проводиться багато досліджень з проблеми психологічної готовності молодих спеціалістів до трудової діяльності, аналізується період їх адаптації (К.А. Альбуханова-Славська, К.М. Дурай-Новикова, Г.І. Ісаєв).

Також важливим для нашого дослідження є визначення смислової сфери особистості, яка розглядається як особливим чином організована сукупність смислових структур і зв'язків між ними, що забезпечує смислову регуляцію життєдіяльності суб'єкта (Б.С. Братусь, В.К. Вілюнас, М. Кальвіньо та ін.).

Французький психолог початку ХХ ст. А. Біне, один з перших вчених хто створив психологію індивідуальних відмінностей особистості, поняття "смыслу" бачить у готовності, позі, attitude. Він прирівнює розумову готовність до готовності фізичної і асоціює її з "ескізом дії", що знаходиться у свідомості людини та нею усвідомлюється через суб'єктивні відчуття.

Вітчизняний психолог, педагог Л.С. Виготський розглядає смысл, як динамічну систему, що поєднує афективні та інтелектуальні процеси свідомості [5, 56]. Д.О. Леонтьєв окреслює динамічну смислову систему, як "... відносно стабільну та автономну ієрархічно організовану систему, яка включає в себе ряд різнорівневих смислових структур, які функціонують як одне ціле" [7, 3]. Б.С. Братусь виділяє складність динамічної смислової системи, що творить особливу смислову сферу особистості та обумовлює життєдіяльність людини [4, 34]. П.Я. Гальперін, один з провідних представників діяльнісного підходу у психології, поняття "смыслу" трактує, як відношення суб'єкта до знань. На думку О.В. Запорожця, зв'язок між установкою та смыслом не є прямим, детермінованим змістом установки [6, 378].